

Jalolova Mukaddas Bahodirovna

Andijon davlat chet tillar instituti

Annotatsiya. Ushbu maqolada haqiqiy kulgili asarlarni tushunish muhimligi sabablari keltirilgan. Maqolada badiiy adabiyotdagi hajviy toifalarning tasnifi berilgan, shuningdek, ingliz tilidagi asarlarni tarjima qilishda ingliz tilidagi yumor, kinoya va satira xususiyatlari yoritilgan. Komiks toifasidan kelib chiqib, ingliz adabiyotida komiks yaratish usullari va ularni yetkazish turlari aniqlanadi va muhokama qilinadi. Bu mavzu dolzarbligi shundaki, tarjimonlar ko'pincha kulgili elementni o'z ichiga olgan tarjima qiyinchiliklariga duch kelishadi.

Kalit so'zlar: tarjima, yumor, kinoya, ingliz adabiyoti tarjimasi, komiksni yetkazish texnikasi

Yumor va istehzo komiksning turli darajadagi namoyon bo'lishidir. Bu bizga qiyin hayotiy vaziyatlarni yengishga va optimistik bo'lishga yordam beradi. Badiiy adabiyot va filmlarning hajviy asarlari har kuni duch keladigan eng qiyin muammolarga ham hazil bilan yondashish mumkinligining yana bir dalilidir.

Har bir mamlakat va millatning hazil va istehzosi boshqalardan farq qiladi va o'ziga xos xususiyatlarga ega bo'lib, ko'pincha ingliz xarakterining milliy xususiyati sifatida qabul qilinadi, masalan, taniqli "nozik" ingliz hazillari bundan mustasno emas; Inglizlar o'zlari va boshqalar haqida hazil qilishni yaxshi ko'radilar; Ingliz tili yumorining o'ziga xos xususiyati so'z o'yini - milliy boyligidir. Ingliz tilidagi asarni o'zbek tiliga tarjima qilishda tarjimon duch kelishi mumkin bo'lgan asosiy, dolzarb muammolardan biri so'z ustida o'ynashdir, chunki har bir asar muallifning individual uslubida yozilgan va tarjimon bu uslubni o'z muallifiga yetkazishi kerak.

Yumor, istehzo kabi, ko'p ta'riflarga ega, biz ulardan birini keltirib o'tamiz, ular ko'proq boshqa ta'riflarni umumlashtiradi.

Yumor - quvnoq, o'tkir, o'ynoqi, axloq va urf-odatlarining g'alati tomonlarini sezishga va keskin, ammo zararsiz ravishda ochib berishga qodir; jasorat, keng tarqalgan istehzo. ["Vladimir Dalning buyuk rus tilining izohli lug'ati" <http://slovardalja.net/>]

Yuqorida aytib o'tilganidek, inglizlar o'z millatining nozik yumor mulki ekanligiga ishonishadi, bunday yumorning o'ziga xos xususiyatlarini hamma ham tushuna olmaydi, ingliz yumorini tushunishda qanday qiyinchiliklarga duch kelamiz va kulgili effektini saqlab qolish uchun qanday lingvistik vositalardan foydalanamiz. Buni ko'rish uchun J.K. Jeromning asaridam misol keltiramiz:

«We got some from a cottage a little higher up. I daresay that was only river water, if we had known. But we did not know, so it was all right. What the eye does not see, the stomach does not get upset over».

O'zbekcha tarjimasi: "Biz biroz balandroqda joylashgan dachadan suv oldik. O'ylaymanki, agar biz tekshira boshlasak, bu suv to'g'ridan-to'g'ri daryodan olingani ma'lum bo'lardi. Lekin biz bilmadik va hammasi yaxshi edi. Ko'zlar ko'rmaydi, oshqozon azoblanmaydi!"

Ushbu hikoya qahramoni aytganlarining kulgiligini to'liq tushunish uchun tarjimon va o'quvchi Angliya haqida ma'lumotga ega bo'lishi kerak, shuning uchun siz shuni bilishingiz kerakki, inglizlar ko'pincha ochko'zlik kabi illatni masxara qilishadi, uni maqol va idiomalarda masxara qilishadi. Ushbu misolda biz J.K. Jerom maqolni nafis ishlatganini va inglizlar o'z mentalitetining bu tomonini qanday ko'rishini aks ettirgan holda, vaziyatda kulgili effekt yaratishini ko'ramiz.

Ingliz tilidagi yumorlarni tarjima qilishda tarjimon qanday qiyinchiliklarga duch kelishi va uning mazmunini saqlab qolish va komik effektini etkazish uchun qanday usullardan foydalanishini ko'rib chiqishimiz kerak. Asosiy texnikalardan biri kompensatsiya hisoblanadi.

“Kompensatsiya – bu tarjima usuli bo‘lib, unda asl nusxadagi chet tili birligini tarjima qilishda yo‘qolgan ma‘no elementlari tarjima matnida asl nusxadagi kabi matnning bir joyida bo‘lishi shart emas, balki boshqa vositalar yordamida uzatiladi. Shunday qilib, yo‘qolgan ma‘no to‘ldiriladi ("kompensatsiyalangan") va umuman olganda, asl nusxaning mazmuni to‘liqroq takrorlanadi.

«Why don't you write a good thrilling detective story?» she asked «Me?» exclaimed Mrs Albert Forrester....»

O‘zbekcha tarjimasi: “Nega hayajonlik detektiv roman yozmaysiz?” – «Menmi?»? – xitob qildi Forrester xonim...”

Ushbu misolda "Me" o'rniga "I" olmoshining obyektiv holatini qo'llashda grammatik e'tiborsizlikni ko'rishingiz mumkin. Nutqning savodsizligini yetkazish uchun tarjimon kompensatsiya usulini tanlaydi, ya'ni shaxsiy olmosh so'zlashuv, tanish "nima" bilan almashtiriladi.

Shuningdek, ingliz yumorida ko'pincha ekvivalent bo'lmagan lug'at mavjud bo'lib, muallif so'zlar ustida o'yin ishlatganda va parchaning mazmuni va kulgililigini etkazish uchun tarjimon giperbolizatsiyadan foydalanishi mumkin:

«You mean he'd say why shouldn't a fellow walk about on his hands, if he wants to? Saves shoe leather, and so forth?».

"Demak, u odamning qo'lida yurishga haqli ekanligini aytadimi? Poyafzalga pul sarflashning hojati yo'q va hokazo."

Ushbu parchada Shoe saves leather iborasi tarjimon so'zma-so'z tarjima qilishdan, ya'ni kuzatishdan qochadi, deb tarjima qilingan va shu bilan kulgili kontekstda kerakli effektini beradi.

Xulosa qilib aytadigan bo'lsak, ingliz tilida adabiy hazil va ironiyada azaldan shakllangan an'analar borligini aytishimiz mumkin. Ingliz nasrining asarlari ajoyib hazilga to'la bo'lib, u rus tiliga tarjima qilinganida tarjimon tarkibini saqlab qolish va kulgili effektini etkazish uchun tanlagan bir qator usullardan foydalangan holda uzatiladi. Uning o'ziga xosligi shundaki, u qandaydir tarzda Britaniya xalqining tarixi, madaniyati va turmush tarzi bilan bog'liq, shuning uchun inglizlarning hazillaridan bahramand bo'lish uchun biz ularning tarixi va madaniyati bilan singib ketishimiz kerak, masalan, frazeologik birliklar va maqollar orqali amalga oshiriladi. Shuni ta'kidlash kerakki, biz ingliz yumorini nafaqat adabiyotda, balki kundalik hayotda ham uchratishimiz mumkin, chunki hazil ingliz xalqiga xos xususiyat, o'zning va boshqalar ustidam kulish xususiyatidir.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Вудхауз П.Г. Дживс, вы - гений! / пер. с англ. Ю. Жуковой. - М. : Эксмо, 2005. -201 с.
2. Jerome K. Jerome. Three Men in a boat (to Say Nothing of the Dog) / Джером К. Джером. - М.: Эксмо, 2017. - 224 с.
3. Wodehouse P.G. Thank You, Jeeves. - London : Random House, 2008. - 288 p.
4. W. Somerset Maugham. Collected Short Stories, Том 2. Random House, 2 d'abr 2009. - 544 p.
5. Wilson D. On Verbal Irony // Irony in Language and Thought: A Cognitive Science Reader. - New York: Lawrence Erlbaum Associates, 2017. - Pp. 25-33.
6. Gaiman N. American Gods. William Morrow, 2016. 750 p.